

Yayın Geliş Tarihi: 21.01.2019

Yayına Kabul Tarihi: 29.03.2019

Online Yayın Tarihi: 19.12.2019

http://dx.doi.org/10.16953/deusosbil.515854

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi

Cilt: 21, Sayı: 4, Yıl: 2019, Sayfa: 1225-1247

ISSN: 1302-3284 E-ISSN: 1308-0911

Araştırma Makalesi

SIRTÇANTALILARIN KAÇIŞ DENEYİMİ: AKIŞ KURAMI YAKLAŞIMI

Ceren İŞÇİ*

Berrin GÜZEL**

Öz

Sırtçantalı hareket, turizm endüstrisi açısından önemli ve sürekli yükselen bir pazar olarak görülmektedir. Sırtçantalıların kitle turistinden farklı olarak, seyahatleri sırasında olağanüstü, yoğun bir deneyim olan akışı yaşadıkları, kendilerini mekânlara kaptırdıkları, zaman kavramını kaybettikleri, yüksek odaklanma, eğlence, merak hissi duydukları bilinmektedir. İlgili alan yazında, akış deneyiminin aynı zamanda önemli bir sırtçantalı motivasyonu olarak görülen kaçış deneyimine etkileri kuramsal olarak tartışılmış olsa da ölçülmemiştir. Mevcut çalışma, akış ve kaçış arasındaki bu ilişkiyi ölçmeyi amaçlamıştır. Araştırmada anket tekniğinden yararlanılmıştır. Anketler sırtçantalıların üye oldukları çeşitli çevrimiçi platformlardan toplanmıştır. Veri toplama süreci sonunda analiz edilebilir 231 anket formu elde edilmiştir. Akış ve kaçış deneyimlerini merkezine alan teori, yapısal eşitlik modeli ile test edilmiş, modelin iyi uyum endeksleri ürettiği ortaya çıkmıştır. Araştırma sonucunda eğlence/merak, odaklanılmış dikkat, zamanın kaybolması olmak üzere üç alt faktörden oluşan akışın, kaçış deneyimini pozitif yönde etkilediği saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sırtçantalılar, Kaçış, Akış Kuramı, Turistik Deneyim.

BACKPACKERS' ESCAPE EXPERIENCE: FLOW THEORY APPROACH

Abstract

Backpacking is an essential and rising market in the tourism industry. Other than mass tourists, it is known that backpackers have an extraordinary, intense experience during their vacations, immerse themselves to places/destinations, lose their sense of time, have a high concentration and sense of joy and curiosity. Although the effects of flow experience which is one of the primary motivations for backpackers on escape experience is discussed theoretically in the literature, it is not measured. The present study aims to measure the relationship between flow and escape experiences. Survey technique is used to

Bu makale için önerilen kaynak gösterimi (APA 6. Sürüm):

İşçi, C. & Güzel, B. (2019). Sırtçantalıların kaçış deneyimi: Akış kuramı yaklaşımı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21 (4), 1125-1147.

* Dr. Öğr. Üyesi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, ORCID: 0000-0002-5712-1482, ceren.isci@hotmail.com

** Doç. Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Yiyecek İçecek İşletmeciliği Bölümü, ORCID: 0000-0002-9507-3434, berringuzel@hotmail.com

gather data and the data is gathered from various online platforms which backpackers are members of. Among the obtained data, 231 questionnaires were analyzed. The theoretical model which focused on the flow and escape experiences is tested using structural equation modelling, and the model had good fitting indices. As a result of the study, flow which had enjoyment/curiosity, focused attention, distortion of time dimensions, affected the escape experience positively.

Keywords: Backpackers, Escape, Flow Theory, Touristic Experience.

GİRİŞ

Cohen (2003) sırtçantalıları, 1960 ve 1970’lerde yaygın şekilde dünyayı tek başına dolaşan yabancılaşmış bireyler olan “drifter”lar ve son zamanlarda artan sayılarda sıklıkla kullanılan güzergâhları izleyen genç gezginler olarak tanımlamıştır. Hampton (1998), sırtçantalı kavramındaki gelişime dikkat çekmiş ve büyük ölçekli endüstriyel turizmin tersi olarak tanımlanan “craft turizm” ile birlikte “drifter”, “wanderer”, “budget traveller” ve son zamanlarda da “backpacker” kelimelerinin kullanıldığını belirtmiştir. Drifter için dolaşmak bir model ise bu kişiler de sırtçantalılar için model olmuştur. Ancak modern sırtçantalılar 1970’lerin drifter, sapkın (drifter) veya kaçak (escape) tanımlarından farklıdır. Bunlar ait oldukları toplumun geleceğinde önemli yerlerde görev alacak, geçici süre ile refah ortamından uzaklaşan ancak yine de kesin bir şekilde “normal” hayatına geri dönecek olan kişilerdir. Bu anlamda geri dönüşe dair uçak biletlerinin tarihleri belirlenmiştir (Sorenson, 2003). Ancak yine de tüm açıklama ve tanımlamalara rağmen O’Reilly (2006) herkesin kendini sırtçantalı olarak kabul etmediğini; kendini sırtçantalı olarak kabul edenlerin de aynı tanımlı kullanmadığını belirtmiştir. Farklı bir yönde, Richards & Wilson (2003) yalnızca gençlerin kendilerini sırtçantalı olarak tanımladığını, daha yaşlıların seyahatçi/gezgin olmayı tercih ettiğini belirtmektedir (akt. O’Reilly, 2006). Her ne kadar drifter, sırtçantalı için ön model olarak kabul edilse de sırtçantalıların çok azı seyahatlerinde otantik deneyimleri fark etmekte veya bu deneyimlere ilgi göstermektedir. Muzaini (2006) otantik deneyimler için sırtçantalıların taktiksel davrandıklarını belirtmiştir. Örneğin sırtçantalılar çoğunlukla Avrupa mutfağının sunulduğu restoranlar yerine yerel halkın tercih ettiği restoranlara gitmekte; alışveriş için ise pahalı ve sınırlı sayıda tasarımın az olduğu turistik pazarlar yerine yerel pazarları tercih etmektedir. Maoz (2007) sırtçantalıların kültürden etkilendiğini ve farklı deneyimlerin risk olarak görülebileceğini belirterek Hofstede’nin kültür boyutlarından belirsizlikten kaçınma ile açıklanabileceğini belirtmiştir. Diğer yandan drifter kendini sıradan bir turistten ayırarak gerçekten otantik mekânlar ve insanlara ulaşma konusunda çaba sarf etmekte ve otantik görünen ancak aslında gerçekten otantik olmayan yerlere karşı da turistik bir pişmanlık hissetmektedir (Cohen, 2003).

Sırtçantahlıların tanımlanmasına yönelik olarak Bradt (1995) beş temel özelliği ortaya koymuştur. Buna göre sırtçantahlılar, günlük ortalama 15 doların altında harcama yapmakta, yerel ulaşım kullanmakta, tüm eşyalarını sırtında taşımakta, satıcılar tarafından yüksek fiyatlı alışveriş yapmamak için pazarlık yapmakta ve kalabalıklardan uzaklaşarak yeni yerler keşfetmektedir (akt. Hampton, 1998). Uriely vd. (2002) ise bu özellikleri üç başlık altında toplamıştır. İlki, “*yolda olma süreci*”dir. Bu süre ay ve hatta yıl ile ölçülmektedir. Sırtçantahlıların ortalama seyahat süresi 2.5-18 ay arasında değişmekte ancak çoğunlukla 4-8 ay sürmektedir (Sorenson, 2003). Harman (2012)’a göre ise bu süre 6 aydan daha kısadır. Sırtçantahlıların seyahat süresinin uzun olmasını Majstorovic vd. (2013) yıl içerisinde çoğunlukla bir defa seyahat edilmesinden kaynaklandığını belirtmektedir. İkinci özellik, “*seyahat şekli*”dir. Bu özellik oldukça düşük bir bütçe ile seyahati içermektedir. Bu iki özellik biçim ile ilişkilidir. Üçüncü ve en önemli özellik ise “*seyahatin amacına yönelik olması*”dır. Geleceğe dair asgari düzeyde planlama, belli bir zaman çizelgesinin olmaması ve her türlü güzergâh değişimine açıklığı ifade etmektedir (akt. O’Reilly, 2006).

O’Reilly (2006) insanların dışarıda ne olduğunu hayal ederek motive olduklarını, sırtçantahlıların da daha egzotik veya daha gerçek bir yaşam olarak adlandırabilecekleri özgün bir deneyim aradıklarını belirtmiştir. Nitekim Kerry (2013) sırtçantahlıların bu “deneyimleme” sonucunda da “aydınlanarak” ve “dönüşerek” evlerine döndüklerini ifade etmiştir. Adkins & Grant (2007) insanların keşif duygusu ile birlikte sırtçantahlı deneyiminin genellikle hayatın dönüm noktalarında gerçekleştiğini belirtmektedir. Bu anlamda bir yaşam döneminin sonu ve diğer yaşam döneminin başlangıç noktasını oluşturan deneyim ile insanlar gündelik zorunluluklarından kopmakta ve risk alma, belirsizlik ve macera gibi davranışlar sergilemektedir.

Hampton (1998) sırtçantahlı turizmin uluslararası kitle turizmine yönelik uygunsuz bir koşturmaya içinde bir aşama mı yoksa ayrı bir düzlemde ele alınıp değerlendirilmeli mi sorusunu sormaktadır. İlerleyen yıllarda gelişen bir pazar olarak değerlendirildiğinde (O’Reilly, 2006), Cohen (2003) mevcut araştırmaların Batılı sırtçantahlılara odaklandığını, doğu ülkelerindeki sırtçantahlıların araştırılmasını, sırtçantahlıların zaman içerisinde büyümesi ve dinamiklerinin anlaşılması için önemli olduğunu belirtmiştir. Sorenson (2003) ise yersizlik, kısa süreli var olma, mekânsal hareket konularından ayrı olarak keyif alma gibi konuların anlaşılması gerektiğini belirtmiştir ki, sırtçantahlılar bu kavramların içinde yer almaktadır. Motivasyon yönüyle ise Park vd. (2010) de kaçış deneyimi ile ilgili olarak kaçış deneyiminin yapısının anlaşılması gerektiğini vurgulamıştır.

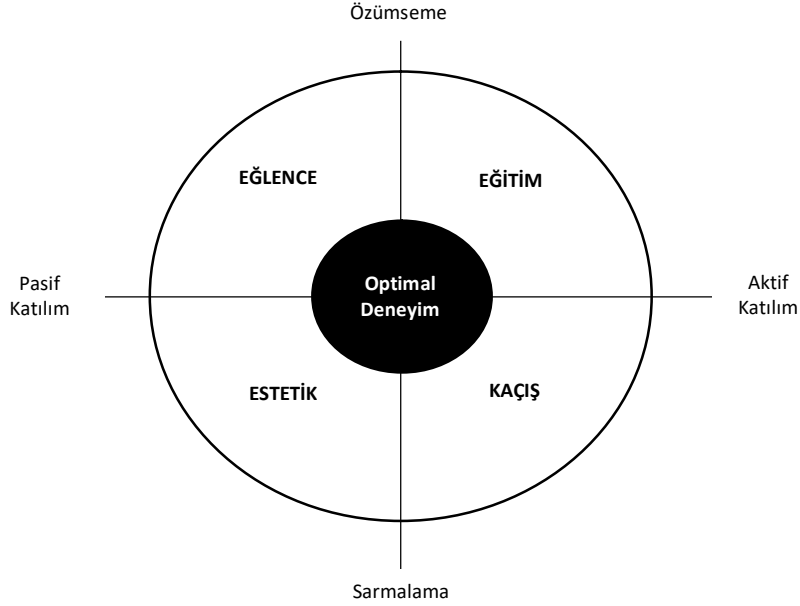
Bu çalışmanın temel amacı, sırtçantahlılar için önemli bir deneyim olarak nitelendirilen kaçış deneyimi ve bu deneyim ile kuramsal bağa sahip olan akış deneyimiyle ilişkisini ortaya koymaktır. Akış kuramı, tüketim konusunda özellikle bilgisayar oyunları üzerine olan çalışmalarda ele alınmakta (Kwak vd., 2014; Voiskounsky vd., 2004), kişinin kendini tamamen farklı bir yerde farklı biri gibi

hissedebilmesi, birey olarak tüm zorluklarını gönüllü olarak yaşamak istemesi, gündelik yaşamından sıyrılıp farklı bir üst deneyim yaşaması çerçevesinde turistik deneyim olarak inceleyen çalışmaların sayısı oldukça kısırdır. Ayrıca her ne kadar, akış deneyiminin kaçış ve diğer deneyim türlerinin en yoğun olarak yaşandığı noktada meydana geldiğini belirten birtakım çalışmalar olsa da (Oh vd., 2007; Groudis & Pederson; 2010), söz konusu ilişki ölçülmemiş, aralarındaki ilişkiyi kuramsal olarak betimlemekle yetinilmiştir. Dolayısıyla literatürde ilişkiyi ölçerek açıklayan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Mevcut çalışma, akış ve kaçış deneyimlerinin ilişkisini ölçmeyi hedeflemektedir.

LİTERATÜR

Pine & Gilmore (1998)'a göre, bir deneyim birkaç farklı boyutta turistlerin ilgisini çekebilmektedir. Bu boyutlar yatay ekseninde *katılım* ve dikey ekseninde *bağlantı*dır. Yatay ekseninde yer alan katılım, aktif ve pasif olarak iki uçtur. Pasif katılımı, katılımcılar olaya doğrudan etkide bulunmamakta, katılımcı olay içerisinde sadece izleyici veya gözlemci olarak yer almaktadır. Aktif katılımı ise katılımcı olaya doğrudan etkide bulunmaktadır. Dikey ekseninde yer alan bağlantı veya ortam ilişkisi türünde özümseme ve sarmalama iki uçtur. Özümsemede, katılımcının zihni deneyimi akla getirmekte, sarmalamada ise katılımcı fiziksel veya sanal olarak deneyimin bir parçası olmaktadır. Dikey ve yatay eksenlerin uç noktalarının kesişimi ile ortaya çıkan dört “alan” deneyimin *eğlence*, *eğitim*, *estetik* ve *kaçış* boyutlarını oluşturmaktadır. Buna göre eğlence ve estetik pasif katılım iken, eğitim ve kaçış aktif katılım deneyimleridir. Diğer yandan eğlence ve eğitimde özümseme gerçekleşirken, estetik ve kaçışta sarmalama gerçekleşmektedir (Pine & Gilmore, 1998) (Şekil 1). Ancak yine de bu dört alanın sınırları net olarak belirgin değildir (Oh vd., 2007; Radder & Han, 2015; Jurowski, 2009).

Şekil 1: Deneyimin Dört Alanı

Kaynak: Pine, J. P. & Gilmore, J. H. (1998). "Welcome to the Experience Economy", *Harvard Business Review*, July-August; s.102

Jurowski (2009)'ye göre, turistin katıldığı etkinliklerin deneyimi bu dört boyuttan birinde yer aldığını belirtirken, Iso-Ahola (1982) turizmi "kaçış-temelli" bir etkinlik olarak kabul etmektedir. Franklin (2003) ise Nietzsche'ye atfen turizmin aslında Batı'nın kapitalist toplumlarının iş ve eğitim ile birlikte bürokratik ve kültürel yapısından bir kaçış noktası olarak betimlemektedir. Dolayısıyla kaçış aslında turizmde kilit bir kavramdır (Park vd., 2010). Kaçış deneyimleri aslında gündelik rutin hayatın anlamsızlığı ve sıkıcılığından, seyahat etmenin kayıtsızlığına yönelik bir kaçış olmakta (Cohen, 1979) ve dolayısıyla da kişi kaçış duygusu sağlayan deneyimler aramaktadır (Cohen, 2010). Hatta turizm deneyiminin kendisinin kaçış olması, kavramı ve dolayısıyla herhangi bir turistik deneyimi sıradışı hale getirmektedir (Groudís & Pederson, 2010). Ancak Oh vd. (2007) bu sıradışı deneyimin sonunda rutine geri döneceğini de eklemektedir.

Kaçış deneyiminin daha açık şekilde tanımlanabilmesi için Oh vd. (2007) üç bileşenin açıklanmasını önemli bulmaktadır. Birincisi, birçok insan kendini gündelik hayatın rutinliğinden uzaklaştırmaktadır. Bu anlamda nereye gittiği ve ne yaptığı önemli değildir. Bu kişiler sadece uzaklaşmak istemektedir. İkincisi, belli bir destinasyona odaklı kaçıştır. İnsanlar gündelik yaşamın kaçışından bağımsız olarak, belli bir destinasyona kaçmak istemektedir. Ancak Park vd. (2010) turist deneyiminin belli bir destinasyon özellikleri tarafından önceden belirlenmediğini açıklamaktadır. Çoğunlukla seyahat motivasyonuna dayalı bir kaçış deneyimi elde etmektedir. Üçüncüsü ise kaçış deneyimini yönlendiren bir araç olan

destinasyondaki belli aktivitelere turistin aktif katılımıdır. Burada, gündelik hayattan kaçmak ve destinasyon seçmek ikincil karardır. Amaç, destinasyondaki aktivitelere aktif olarak sarmalayıp farklı bir kimlik veya karakter olarak motive olmaktır. Kaçışın sarmalama ve farklı karakter/kimliğe sahip olma bileşeni farklı turizm davranışlarına işaret etmektedir (Oh vd., 2007).

Sırtçantalıların aradıkları deneyimlere yönelik olarak motivasyonları incelenmiş ve yapılan çalışmalarda rahatlama, sosyalleşme ve öğrenme (Cao, 2013; Dayour vd., 2016; Harman, 2012; Larsen vd., 2011; Reichel vd., 2009) ile kaçış deneyimleri (Cao, 2013; Hsu vd., 2014; Larsen vd., 2011; Maoz, 2007; Pearce & Foster, 2007) deneyimleri ağırlıklı olarak yer almaktadır. Araştırmalardan Pearce & Foster (2007) sırtçantalıların arayışlarında öğrenme kavramını ele almış ve kişinin kendini tanıması, ülke ve kültürleri hakkında öğrenme/deneyimleme, sosyal amaçlar ve kaçış ile heyecan kavramının kendilerini motive ettiğini belirtmiştir. Reichel vd. (2009) ruhsal büyüme, modern yaşamdan uzaklaşmak, toplumdan uzaklaşmak, uyuşturucu kullanımını deneyimlemek, yeni yerler görmek ve eğlencenin temel motivasyonlar olduğunu saptamıştır. Larsen vd. (2011) çalışmasında kaçış, ego tatmini, kültür/bilgi edinme, sosyal güdü, lüks güdüsü ve rahatlama; Harman vd. (2013) ise deneyim arayışı, dünyayı tanıma, sosyalleşme, yaşam geçiş dönemleri, sakinlik arayışı, kimlik ve yeteneklerin güdüleyici olduğundan bahsetmektedir. Dayour vd. (2016) için kişilerin macera, öğrenme, sosyal ilişki kurma, yenilik, rahatlama ve kültür öğrenme motivasyonlarına sahip olduğunu belirtmiştir. Bu güdüleyicilerden farklı olarak Maoz (2007) sırtçantalıların motivasyonlarının dinlenmek ve hiçbir şey yapmamak olduğunu, bunun da bir “zihinsel mola” olarak kabul edildiğini belirtmiştir. Motivasyonlar arasında kaçış deneyimine yönelik olarak Hsu vd. (2014) gelişme ve merak ile birlikte kaçışın güdüleyici olduğundan bahsetmiş; yenilenmek, rahatlama ve enerji depolamanın da kaçışın içinde yer aldığını açıklamıştır. Cao (2013) için kişiler sosyalleşme, beceri geliştirme, yeni insanlarla tanışma gibi motivasyonlardan ayrı olarak kaçış motivasyonu taşımakta, ancak bu motivasyonlar arasında kaçış en düşük güdüleyici olmuştur. Tüm bu farklı deneyim arayışlarına rağmen, Teas (1988)’a göre sırtçantalıların deneyim arayışında tezatlık vardır. Sırtçantalılar her ne kadar kendi “olaylarını” arıyor olsalar da aslında birçoğunun deneyimi birbirine benzerdir; benzer güzergahlar izlenmekte, neredeyse aynı kapalı grup içerisinde kalınmakta ve benzer aktivitelere bulunmaktadır (akt. Cohen, 2003).

İyi bir yaşamın temel direği sorgulandığında, Nakamura & Csikszentmihalyi (2009) bunu olumlu bir psikoloji içerisinde kişilerin mevcut anı yaşamaya yönelik deneyimin anlaşılmasının bu sorunun bir kısmını cevaplayabileceğini belirtmiştir. Hatta iyi bir yaşamı, kişinin yaptığı şeye kendini tamamen kaptırması ile tanımlamışlardır. Bu kendini kaptırma içerisinde yüksek konsantrasyon ve derin bir haz olması ile optimal deneyim gerçekleşmektedir ki kişinin bu deneyimden tamamen tatmin olması “akış” adı verilen bilinç durumu oluşturmaktadır. Bu deneyimde kişinin kendisini becerileri ve yeteneklerinin

sınırları doğrultusunda gönüllü olarak zorlaması durumu yer almaktadır. Bunların fiziksel olması da şart değildir. Örneğin en eğlenceli etkinlikler sıralamasında kitap okuma birinci sıradayken, başka insanlar ile birlikte olmak ikinci sıradadır (Csikszentmihalyi, 1990) ki bu gönüllülük de yapısı gereği turizm kavramı ile örtüşmektedir (Olalı ve Timur, 1988; Usta, 2002).

Akış kuramının özellikle odaklanmış dikkat, eğlence, merak ve zamanın kaybolması özellikleri ele alındığında, mevcut çalışmada akış deneyiminin boyutları olarak ele almak mümkündür. Bu çalışmada akış deneyiminin boyutları arasında yer alan bulunma hissi (telepresence) boyutu çalışmaya dahil edilmemiştir. Zira *bulunma hissi* kavramı Hoffman & Novak (1996: 54) tarafından “kişinin mevcut anda içinde bulunduğu fiziksel çevreden ziyade içinde olduğunu hissettiği boyut işlevi” olarak tanımlanmıştır ve çalışmanın kurgusuna uygun değildir. Zira çalışmada katılımcılar o an içinde buldukları fiziksel çevrede gerçekleştirdikleri bir deneyimden bahsetmektedir. Akış deneyiminin boyutlarından olan *odaklanmış dikkat*, Csikszentmihalyi (1975: 40) tarafından “kişinin eylemlerine odaklanmasını sağlaması için istenmeyen uyaranlara dikkatini vermesinden kaçınması” şeklinde tanımlanmıştır. Odaklanmış dikkat kavramı sırtçantalılar çalışması için uygun bir boyut olarak değerlendirilemeyebilir. Nitekim odaklanmış dikkati arttırmak için bir rekabet ortamının yaratılması önemlidir (Csikszentmihalyi, 1975), halbuki sırtçantalı deneyimi aslında çoğunlukla tek başına gerçekleştirilen bir eylemdir (Dayour vd., 2016; akt. Sorenson, 2003; Majstorovic vd., 2013). Ve bu deneyimin yapısında “yarış” veya tamamlanması gereken bir “görev” olgusu yer almamaktadır. Ancak yine de Csikszentmihalyi (1975) çalışmasında Dostoyevski’ye atfen önemli olanın “eylemin kendisinin” olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla, sırtçantalıların zihnini içinde bulunduğu yere ve buradaki etkinliklere odaklanması kişinin akış deneyiminin gerçekleşmesini sağlayacaktır. Buradan hareketle aşağıdaki hipotez geliştirilmiştir;

H1: Odaklanmış dikkat, akış deneyimini etkilemektedir.

Bir deneyim içerisinde iken beklentilerin karşılanması ile gerçekleşen bir hoşnutluk duygusu vardır ve bu da keyif (pleasure) olarak adlandırılmaktadır. Bu hoşnutluğun daha üst düzeylerde karşılanması ise haz (enjoyment) olarak tanımlanmaktadır (Csikszentmihalyi, 1990). Bu haz duygusunda kişiyi bir eylemde bulunmaya yönelten dışsal motivasyondan ayrı içsel bir motivasyon ile kişinin gerçekleştirdiği eylemden keyif alması gerekmektedir (Csikszentmihalyi, 1975). Zira temelinde başarıma duygusu vardır (Csikszentmihalyi, 1990) ki bu başarıma duygusu da sırtçantalıların temel motivasyonlarından biridir (Reichel vd., 2009). Temelinde keyif duygusu olan turizm sektöründe (Franklin, 2003) kişinin eğlenmediği bir etkinlikten keyif almayacağı ve akış deneyimi yaşayamayacağı, tam tersine eğlenmesi durumunda da alacağı haz ile birlikte akış deneyimi yaşayacağı düşüncesinden hareketle aşağıdaki hipotez geliştirilmiştir,

H2: Eğlence, akış deneyimini etkilemektedir.

Merak duygusu, bir kişinin bir destinasyonu ziyaret etmesinde en temel nedendir. Dolayısıyla kişi merak ettiği bir destinasyonu ziyaret etmektedir. Her ne kadar, Berlyne (1965) bu merakı kavramsal çelişki kavramı ile açıklamış ve karada yürüyen balığın insanın merakını çekebileceğini belirtmişse de Malone (1981) bu merak kavramını duysal (bir çevrenin ışık, ses veya diğer duysal uyarıcılarında dikkat çekici değerde meydana gelen değişiklik) ve bilişsel (kişinin bilgi yapısını daha iyiye götürme isteği) olarak ikiye ayırmıştır. Nihayetinde merak sırtçantalılar için destinasyonların gerçekliğini deneyimlemeye yönelik güçlü bir motivasyondur (Cao, 2013; Dayour vd., 2016; Larsen vd., 2011; Reichel vd., 2009). Chen vd. (2008)'in de merak olgusunu kişinin akış deneyimini arttıran bir boyut olarak tanımlamasından hareketle aşağıdaki hipotez geliştirilmiştir;

H3: Merak, akış deneyimini etkilemektedir.

Zaman hissini kaybolmasını Novak vd. (2000: 27), “bir etkinlikle meşgul olurken zamanın hızlı aktığı algısı” şeklinde tanımlamıştır. Eylem esnasında zaman baskısının ortadan kalkması ile birlikte akış artmaktadır (Hoffman & Novak, 1996). Aynı zamanda bir konuya yoğunlaştırılan dikkat düzeyi, ki mevcut çalışmada seyahat etmek, zamanın geçişine yönelik algıyı da etkilemektedir. Zaman duyarlılığı olan eylemlerde, zamanın yavaş akması veya tam tersine zaman hassasiyetinin olmadığı etkinliklerde zamanın hızlı akması örnek olarak verilebilir. Nitekim zamanın geçtiği düşüncesi akış deneyimi esnasında da olmayacaktır (Pace, 2004). Sırtçantalılar açısından düşünüldüğünde, seyahat etmek gündelik yaşamdan ve onun yükümlülüklerinden uzaklaşmak ise gündelik yaşamın zaman baskısı ortadan kalkacak ve dolayısıyla zamana karşı bir duyarlılık olmayacaktır. Bu da kişinin akışa girmesinde etkili olacaktır. Bu noktadan hareketle aşağıdaki hipotez geliştirilmiştir;

H4: Zamanın kaybolması akış deneyimini etkilemektedir.

Akış deneyiminde aktiviteler kişinin becerisi dahilinde oluşmaktadır ve dolayısıyla da bir eylemi gerektirmektedir (Csikszentmihalyi, 1975). Akışı oluşturan elemanlarda odaklanmış dikkat, zaman algısının kaybolması ve eğlence ile merakın kaçış deneyimine yol açtığı düşünülmektedir. Şöyle ki, sırtçantalının seyahati süresince zihnen gezindiği yerde ve dikkatinin de ziyaret ettiği yerdeki etkinliklerde olması ile etkinliklere kendini kaptırması durumunda kişi, gündelik hayatındakinden farklı bir yerde olduğunu düşünecektir. Nitekim gündelik hayatındakinden farklı bir yerde ve farklı etkinlikler deneyimlemesi kişiyi gerçek hayatından koparacak ve kendini farklı bir dünyada hissetmesini sağlayacaktır ki, bu kaçış deneyimine yol açacaktır.

Kişi, gündelik hayatından dışarı çıktığında, belli zaman dilimlerinde gerçekleştirdiği gündelik rutinlerini gerçekleştirmediği bir süreçte, zaman algısını kaybedebilmektedir. Örneğin, her sabah 7’de sabah kahvaltısını yapan bir insan, seyahat süresinde kahvaltı saatlerine dikkat etmeyebilir. Kahvaltı yapmayı

düşündüğünde ise farklı bir zaman diliminde olabilir. Bu durumda kişi, aslında seyahat süresince gündelik rutinlerinden uzaklaşmış olacak ve seyahate özel bir zaman dilimine geçmiş olacaktır. Bu da kişiyi gerçek dünyadan kopmasına ve gündelik hayatından da uzaklaşmasına neden olabilecektir. Diğer yandan, seyahat süresince eylemsizlik haricinde, zira Csikszentmihalyi (1975)'e göre akış deneyiminin temelinde eylemde bulunmak vardır, gerçekleştirdiği her eylemde akış deneyimlemesi ile birlikte yine gerçek dünyadan ve gündelik hayatından uzaklaşacaktır. Ziyaret ettiği yerin etkisi ile birlikte de kendinin farklı bir zamanda yaşadığı duygusuna kapılacaktır ki bu da kaçış deneyimi olacaktır.

Cohen (2010)'ne göre, kişinin akışta olması, geçici olarak kendinden kaçmasıdır. Oh vd. (2007) kişideki yoğun estetik ve/veya kaçış deneyimi içeren sarmalama ile akış durumundaki sarmalama arasındaki ilişkinin incelenmesinin gerekliliğini belirtmiştir. Buradan hareketle akış deneyiminin, güçlü bilişsel yeteneğe ve yüksek zorluğa olanak sağlayan özel ve toplam bir sarmalama durumu olduğu düşünüldüğünde (Fornerino vd., 2005), deneyim alanı içerisinde sarmalama hissini yaşadığı kaçış ve estetik deneyim alanlarının akış deneyimiyle ilişkili olabileceği düşünülmektedir (Oh vd., 2007). Nitekim, Oh vd. (2007) kavramsal olarak, estetik veya kaçış deneyimine sahip olunmasının, akışa yol açacağını veya akışı ile ilişkili olabileceğini belirtmiştir.

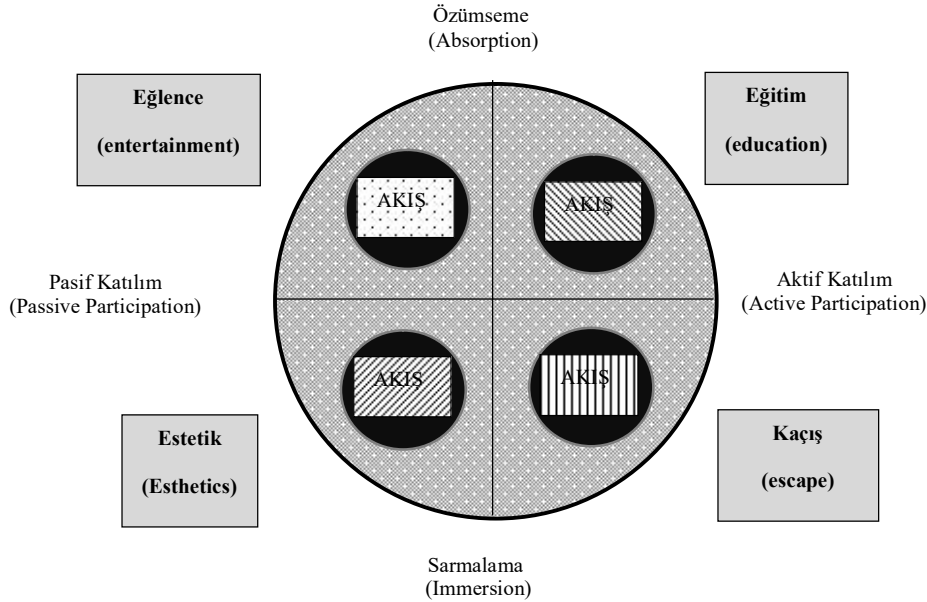
Estetik ve kaçış deneyimlerini içeren sarmalama optimal deneyimin başlangıcı olarak kabul edilmekte ve akış durumuna geçebilecek en derin boyut olarak görülmektedir (Pine & Gilmore, 1998). Ayrıca, sarmalama ile birlikte aktif katılım sağlayan kaçış deneyimi, optimal akış deneyiminin diğer boyutlarından daha yoğun şekilde ortaya çıkmaktadır (Groudis & Pederson, 2010). Canlılık, coşku ve yoğun haz duygusunun yaşandığı optimal deneyim, pasif ve rahatlatıcı dönemlerde gerçekleşmemektedir. Optimal deneyim için en uygun anlar, zor veya değerli bir şey uğruna gönüllü olarak zihin veya bedenin zorlandığı anlardır (Csikszentmihalyi, 1990).

Groudis & Pederson (2010) akış-kaçış ilişkisini inceledikleri çalışmalarında, deneyimin dört alanının kesişim noktası olan optimal deneyimi akış olarak tanımlamış ve dolayısıyla optimal bir deneyimin akış durumuna yol açacağını belirtmiştir. Eğlence ve eğitim deneyimlerinin sarmalama değil, özümseme içermesi nedeniyle ve akışın sarmalama yönü nedeniyle estetik ve kaçış deneyiminde akışın gerçekleşeceğini belirtmektedir. Ve hatta kaçış ve estetik deneyimlerinde akış deneyiminin gerçekleşeceğini belirtmektedir. Diğer yandan her kaçış deneyimi optimal deneyim midir? sorusunu “akışın ön göstergesi sarmalama olabilir fakat her sarmalama akış deneyimi/ aktivitesi yaratmayabilir” şeklinde yanıtlamaktadır. Aynı çalışmada, akış deneyiminin oluşabilmesi için sarmalama yanında yüksek konsantrasyon, öz bilinç kaybı, hedeflerin net olarak belirlenmesi, zamanın kaybolması, doğrudan ve hızlı geri bildirim, bireyin yaptığı işin/ faaliyetin zorluk derecesi ile yeteneklerinin dengede olması, kişinin kontrol hissi, özünde ödüllendirici gibi özelliklerin de olması gerektiği ifade edilmektedir.

Dolayısıyla, aslında kavramın temelinde yatan sorun kaçış deneyiminde akış ve sarmalama kavramlarının birbirinin yerine kullanılmasıdır. Ancak yine de bilinmelidir ki, sarmalama akışın öncülü olmakta, akış olarak tanımladıkları optimal deneyim aktiviteye sarmalanarak gerçekleşmektedir (Groudis & Pederson, 2010).

Deneyim türlerinden kaçış, turizm alanı içinde en özel olanıdır, çünkü yüksek katılım ve sarmalama içermektedir. Bu kaçış deneyimi akış deneyimine ulaşmada oldukça etkili bir alan olup, aynı zamanda diğer deneyim alanlarına kıyasla akış deneyimini tetikleme sıklığını arttırmaktadır (Groudis & Pederson, 2010). Şekil 2’de belirtildiği üzere akış deneyimi ile karşılaşılma sıklığı eğlence deneyiminden, kaçış deneyime gidildikçe artışı ve yoğunluk göstermektedir.

Şekil 2: Deneyim Alanlarında Akış Deneyimi

Kaynak: Gruodis, K. & Pederson, K. (2010). *Escaping Reality into Flow, Flow with Four Realms of Web-Based Virtual Experience* (Master Dissertation), Aalborg University, Tourism, s.52.

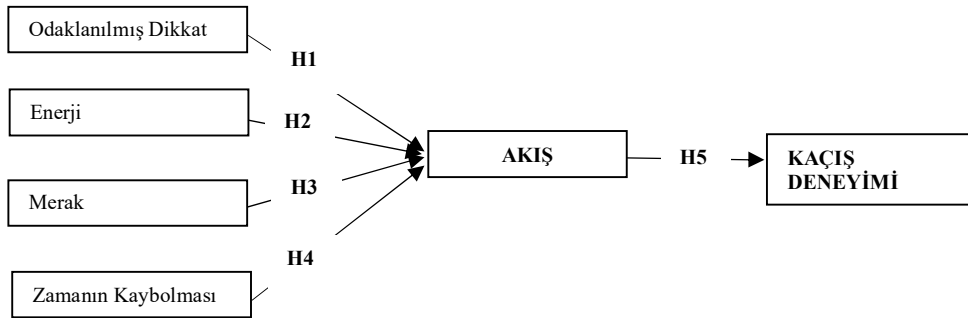
Akış durumunu kaçış deneyimine ulaşmak için gerekli katılım ve sarmalama durumuna eş tutulmaktadır. Ayrıca, seyahat etmenin kendisinin kişinin ilgisini çekmesi, bu eylemden keyif alması ve eylemi eğlendirici bulması, aslında seyahat eyleminin akış deneyimindeki ototelik doğasını yansıtmaktadır. Kişi, aslında belki de sonsuza dek sürmesini istediği bir eyleme yönelmektedir ki (Csikszentmihalyi, 1975), bu da kişinin geçici de olsa gündelik ve gerçek hayattan uzaklaşmasına ve kendini farklı bir dünyada hissetmesine yardımcı olacaktır. Zira söz konusu eylem, aslında sınırlı süreli gerçekleşecek ve kişi eylem sonuçlandığında gerçek hayatına geri dönecektir. Seyahat esnasında akış deneyimi

yaşayan kişinin yeni bir gerçekliğe geçiş yapması (Csikszentmihalyi, 1990) ile birlikte hem gerçek dünyadan hem de gündelik hayattan uzaklaşması ile birlikte kişi kendini farklı biri gibi hissedecektir. Belki de bu farklı kişi, kişinin gerçek kendisi olmasını da sağlayacaktır ki, nitekim sırtçantalılarda kişinin kendini bulması temel motivasyondur (Pearce & Foster, 2007; Reichel vd., 2009; Majstorovic vd., 2013). Tüm bunların sonucunda, kişiyi kavra(ya)mayan bir deneyimin, ki bu akış deneyimi olacaktır, kişinin kendisini ve gerçeğini unutmasına katkı sağlamayacaktır. Bu düşünce sisteminden hareketle aşağıdaki hipotez geliştirilmiştir;

H5: Akış deneyimi, kaçış deneyimini etkilemektedir.

Sunulan hipotezlerden hareketle araştırma modeli yapılandırılmıştır. Modele göre, sırtçantalı turistler, seyahatleri esnasında odaklanılmış dikkat, enerji, merak ve zamanın kaybolması hisleri, akış deneyimlerini, akış deneyimi ise kaçış deneyimini etkileyecektir (Şekil 3).

Şekil 3: Hipotezlenen Araştırma Modeli

METODOLOJİ

Araştırmada anket tekniğinden yararlanılmıştır. Anket çevrimiçi olarak uygulanmış, bir web yazılımı üzerinden gerçekleştirilmiştir. Araştırma evreni, Türkiye’deki aktif sırtçantalı turistlerin yanı sıra potansiyel sırtçantalı turistleri de kapsamaktadır. Araştırma evreni “Türkiye’de sırtçantalı turistik deneyim ilgi alanlı sitelere üye olan aktif ve potansiyel sırtçantalı turistler” dir. Araştırma evrenin tam sayısı bilinmeyeceğinden, araştırmada tesadüfi olmayan örneklem yöntemlerinden amaçlı örnekleme yöntemi uygulanmıştır. Anket linki sırtçantalı gezginler-backpackers.TR, sırtçantalılar, Intertail Türkiye, Interrail Yardım Dükkânı vb. Facebook adreslerinde paylaşılmıştır. Ayrıca @sırtçantalılarTwitter adresi üzerinden takipçilerin anketi doldurması istenmiştir. Anket linki 10.06.2016 tarihinde aktif, 24.06.2016 tarihinde ise pasif hale getirilmiştir. Bu süre içerisinde analiz edilebilir 231 anket elde edilmiştir. Combey ve Lee (1992) faktör analizi için örneklem sayısının 200 olmasını uygun olarak değerlendirmektedir (akt. MacCallum vd., 1999). Bu gerekçe ile, elde edilen 231 birimlik veri seti yeterli görülmektedir.

Uygulanan anket üç ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde kaçış ölçeği, ikinci bölümde akış ölçeği, üçüncü bölümde ise demografik sorular yer almaktadır. Kaçış ölçeği Oh vd. (2007), akış ölçeği ise, Kwak vd. (2014) çalışmasından alınmıştır. Kaçış ölçeği (Oh vd., 2007) 6 ifade ile ölçülmüş, ölçeğin güvenilirliği ,85 olarak saptanmıştır. Akış ölçeği (Kwak vd., 2014) ise, her biri üç ifadeden oluşan odaklanılmış dikkat (focused attention $\alpha=,87$), eğlence (enjoyment $\alpha= ,95$), merak (curiosity $\alpha= ,95$), zamanın kaybolması (time-distortion $\alpha= ,89$) boyutlarından oluşmaktadır. Kwak vd. (2014) sosyal medyadaki akış deneyimi kapsamında bulunma hissi boyutunu da ölçmüştür. Ancak mevcut araştırmanın odağının turistik deneyim olması ve bulunma hissi ile turistik deneyim kavramlarının örtüşmemesi nedeniyle araştırma kapsamı dışında tutulmuştur. Ayrıca orijinal ölçekte yer alan eğlence boyutu 3 ifadeden oluştuğu halde, ikinci ve üçüncü ifadeler çeviride benzer ifadeler ürettiğinden (seyahat etmek bana keyif verir/ seyahat ederken keyif alırım) ölçüm aracından çıkarılmıştır. Ölçekler 5’li Likert tipinde olup, 1-Kesinlikle Katılmıyorum ve 5-Tamamen katılıyorum şeklindedir. Anket formunda ayrıca “Kendinizi sırtçantalı olarak tanımlar mısınız?” sorusu sorulmuştur. Bu soruya “evet” yanıtı verenlerin verileri analiz edilmiştir. Bu soru, araştırmanın ön kabulü niteliğindedir.

Araştırmada elde edilen verinin analizinde SPSS ve LISREL paket programlarından yararlanılmıştır. SPSS 20 programında demografik veri analizi, ölçeklerin güvenirlik analizleri, açıklayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Birinci ve ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizleri (DFA) ise LISREL 8.54 programında uygulanmıştır. Doğrusal faktör analizi için kayıp değerler giderilmiştir.

BULGULAR

Araştırma da öncelikle demografik bulgular incelenmiştir (Tablo 1). Elde edilen verilere göre, katılımcıların %41,1’i (N=95) kadın, %58,9’u (N=136) erkeklerden oluşmaktadır. Yaş ortalamaları 26 ve son bir yılda ortalama seyahat sayısı 10 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 1: Katılımcı Profili

Değişkenler	Frekans (N)	%	Ortalama
Cinsiyet	Kadın	95	41,1
	Erkek	136	58,9
	Toplam	231	100
Yaş	Toplam	231	26
Son 1 yılda seyahat sayısı	Toplam	231	10

Soru formunda kullanılan ölçeklerin içinde bulunan ifadelerin iç tutarlılığının ölçüsü olan alfa katsayısı incelenmiştir. Lorcü (2015)’e göre, alfa katsayısının ,60 ve üzeri bir değer alması ölçeğin güvenilirliğini göstermektedir. Yapılan analiz sonucunda, araştırmada yer alan tüm ölçek ve ölçeklerin alt boyutlarının ,60 üzeri bir değer aldığı görülmektedir (Tablo 2). Zamanın

kaybolması ölçeğindeki üçüncü ifade (ZK3= seyahatlerim planladığımdan daha uzun sürer) çıkarıldığında alpha katsayısı ,530 değerinden ,893 değerine yükseldiğinden (Cronbach's alpha if item deleted) bu ifade ölçekten çıkarılmıştır. Bundan sonra gerçekleştirilen analizlerde bu ifade dahil edilmemiş, bu ölçekteki ifade sayısı ikiye indirilmiştir.

Tablo 2: Güvenirlilik Analizi Bulguları

	Cronbach's Alpha	İfade Sayısı
Kaçış	,762	6
Odaklanılmış Dikkat	,833	3
Eğlence	,899	2
Merak	,851	3
Zamanın Kaybolması	,893	2
Akış	,901	11

Araştırmada kaçış ve akış ölçeklerinin faktör yapısını belirlemek amacıyla Açıklayıcı Faktör Analizinden (AFA) yararlanılmıştır. Öncelikle, verilerin faktör analizine uygunluğunu test etmek amacıyla KMO ve Barlett testleri yapılmıştır. Kaçış ölçeği için, KMO değeri ,795 ve Barlett testi χ^2 değeri 291,418 ($p < ,001$) (Tablo 3) akış ölçeği için KMO değeri ,848 χ^2 değeri 1642,427 ($p < ,001$) (Tablo 4) olarak saptanmıştır. KMO değerinin ,60'dan yüksek, Barlett testinin de anlamlı çıkması verilerin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir (İslamoğlu, 2011). Dolayısıyla her iki ölçeğin de (kaçış ve akış) faktör analizine uygun olduğu saptanmıştır.

Kaçış ölçeğinin ilk ifadesi (K1) “seyahat ederken farklı bir karaktere bürünürüm” tek başına bir faktöre yüklendiğinden analiz dışı bırakılıp, açıklayıcı faktör analizi tekrar edilmiştir. Bu ifade bundan sonra gerçekleştirilen analizlerde de kullanılmamıştır. Kaçış ölçeğinin AFA sonucunda toplam varyansın %53,160'ını açıklayan tek faktörlü yapı elde edilmiştir. Bu faktördeki maddelerin yük değerleri ,661 ile ,801 arasında değişmekte ve bu faktör toplam beş maddeden oluşmaktadır (Tablo 3).

Tablo 3: Açıklayıcı Faktör Analizi Bulguları: Kaçış Ölçeği

Faktörler ve faktörlere ait ifadeler	Faktör Yükleri	Özdeğer	Açıklanan Varyans (%)	Cronbach's Alpha
<i>Faktör 1: Kaçış</i>		2,658	53,160	,772
K4 = Seyahat ederken gerçek dünyadan uzaklaşırım.	,801			
K6= Seyahat ederken kendimi farklı bir dünyada hissederim.	,797			
K5= Seyahat ederken gündelik hayatımı unutturum.	,706			
K2= Seyahat ederken farklı bir zamanda olduğumu hissederim.	,667			
K3 = Seyahat ederken kendimi farklı biri olarak hayal ederim.	,661			

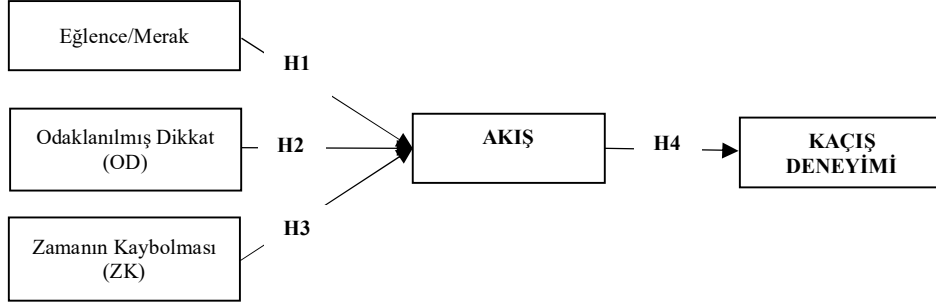
Kaiser Meyer Olkin Ölçek Geçerliliği ,795
Barlett Küresellik Testi Ki Kare 291,418
Sd 10
P değeri .000

Akış ölçeğinin Açıklayıcı Faktör Analizi Bulguları değerlendirildiğinde (Tablo 4), toplam varyansın %78,288'ini açıklayan üç boyutlu yapının ortaya çıktığı ve bu yapılarla ilişkin maddelerin *enerji/merak* boyutunda ,708 ile ,870; *odaklanılmış dikkat* boyutunda ,766 ile ,847; *zamanın kaybolması* boyutunda ,880 ile ,918 arasında değiştiği görülmektedir. Bu veriler, üç faktörlü akış yapısında madde yüklerinin iyi düzeyde olduğunu göstermektedir. Ölçeğin alındığı Kwak vd. (2014)'nin çalışmasında, enerji ve merak boyutlarının iki ayrı faktör olduğu görülmektedir. Bu çalışmada bu iki boyut tek faktöre yüklenmiştir. Açıklayıcı faktör analizi sonucunda bu faktörün enerji/merak olarak kalmasına karar verilmiştir. Diğer faktörler ölçeğin alındığı çalışmanın bulgularıyla benzerlik göstermektedir.

Tablo 4: Açıklayıcı Faktör Analizi Bulguları: Akış Ölçeği

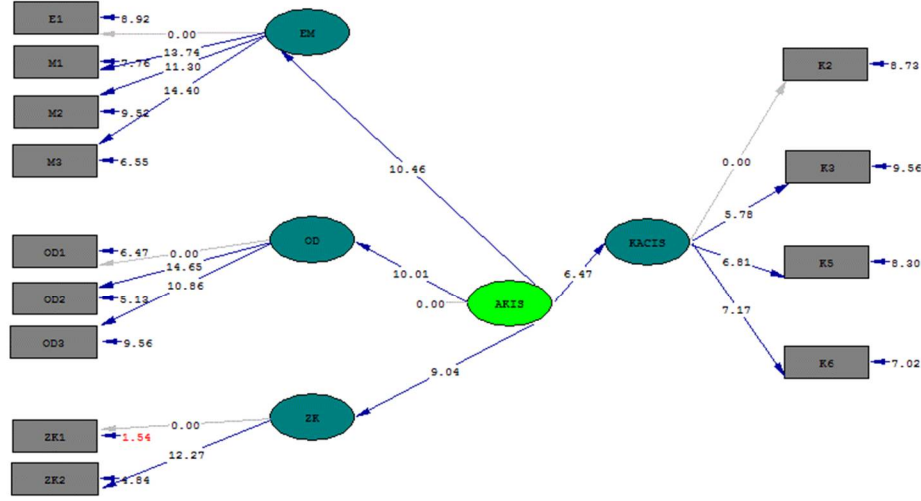
Faktörler ve faktörlere ait ifadeler	Faktör Yükleri	Özdeğer	Açıklanan Varyans (%)	Cronbach's Alpha
<i>Faktör 1: Eğlence (E)/ Merak (M) =EM</i>				
M3= Seyahat etmek ilgimi çeker.	,870	3,567	35,670	,903
E2= Seyahat ederken keyif alırım.	,844			
E1= Seyahat ederken eğlenirim.	,807			
M1=Seyahat etmek beni meraklandırır.	,767			
M2=Seyahat etmek hayal gücümü geliştirir.	,708			
<i>Faktör 2: Odaklanılmış Dikkat (OD)</i>				
OD2= Seyahat ederken, zihnim gezdiğim yerdedir/ etkinliktedir.	,847	2,377	23,775	,833
OD1= Seyahat ederken tüm dikkatimi gezdiğim yere/ yerdeki etkinliklere veririm.	,847			
OD3= Seyahat ederken, gezdiğim yerlere/ etkinliklere kendimi kaptırıyorum.	,766			
<i>Faktör3: Zamanın Kaybolması (ZK)</i>				
ZK2= Seyahat ederken zamanın uçup gittiğini hissedirim.	,918	1,884	18,843	,893
ZK1=Seyahat ederken zaman çok hızlı geçiyor gibi gelir.	,880			
Toplam Varyans			78,288	,888
			<i>Kaiser Meyer Olkin Ölçek Geçerliliği</i>	,848
			<i>Barlett Küresellik Testi Ki Kare</i>	1642,427
			<i>Sd</i>	45
			<i>P değeri</i>	.000

Açıklayıcı Faktör analizi sonuçlarına göre, birleşen boyutlar göz önüne alınarak araştırma modeli revize edilmiştir (Şekil 4). Revize edilen araştırma modelinde, 4 hipotez sunulmaktadır. Doğrulayıcı faktör analizi, revize edilmiş yeni hipotezlerle gerçekleştirilmiştir.

Şekil 4: AFA Sonuçlarına Göre Revize Edilmiş Araştırma Modeli

E1, E2, M1, M2, M3 gözlenen değişkenleri *eğlence/merak (EM)* örtük değişkenine; OD1, OD2, OD3 gözlenen değişkenleri *odaklanılmış dikkat (OD)* örtük değişkenine; ZK1, ZK2 gözlenen değişkenleri *Zamanın Kaybolması (ZK)* örtük değişkenine, EM, OD, ZK örtük değişkenleri ise AKIS ikinci düzey örtük değişkene tanımlanmıştır. İkinci Düzey DFA uygulandıktan sonra, K2, K3, K4 ve K5 gözlenen değişkenleri ve KACIS örtük değişkeni modele dahil edilmiştir. Modelin düzeltme önerilerinde E2 ve K4 ifadeleri birden fazla ve farklı bir örtük değişkenle kovaryans hatası verdiği için modelden çıkarılmıştır. Çıkarılan değişkenlerle ölçek güvenilirlikleri tekrar kontrol edilmiştir (Tablo 5). YEM sonuçları Tablo 5’de ve Şekil 5’de verilmiştir. EM faktörüne ilişkin değişkenliğin en çok M3 ($R^2=0.89$), OD faktörüne ilişkin değişkenliğin en çok OD2 ($R^2=0.74$), ZK faktörüne ilişkin değişkenliğin en çok ZK1 ($R^2=0.90$), KACIS faktörüne ilişkin değişkenliğin en çok K6 ($R^2=0.51$) değişkeni tarafından açıklandığı tespit edilmiştir. KACIS bağımlı değişkeninin, bağımlı değişken AKIS’i % 44 açıkladığı belirlenmiştir.

Şekil 5: Yapısal Modelin T Değerleri

Chi-Square=108.67, df=61, P-value=0.00017, RMSEA=0.058

Araştırma modelinde sunulan hipotezler kabul edilmiş, Hipotez 1 ($R^2=,72;t=10,46$), Hipotez 2 ($R^2=,59; t=10,01$), Hipotez 3 ($R=,41; t=9,04$) ve Hipotez 4 ($R^2=,44; t=6,47$) istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur (Tablo 5).

Tablo 5: Araştırma Modeli İçin YEM Sonuçları

Faktörler/Maddeler	Standart Yükler	t- değeri	R ²	Hipotez Testi	α
Faktör EĞLENCE/MERAK (EM)		,871			
E1	0.78		0.61		
M1	0.85	13.74	0.72		
M2	0.72	11.30	0.52		
M3	0.88	14.40	0.78		
Faktör ODAKLANILMIŞ DİKKAT (OD)	,833				
OD1	0.85		0.72		
OD2	0.89	14.65	0.79		
OD3	0.67	10.86	0.45		
Faktör ZAMANIN KAYBOLMASI (ZK),893					
ZK1	0.95		0.90		
ZK2	0.85	12.27	0.73		
Faktör KACIS(K),697					
K2	0.60		0.36		
K3	0.50	5.78	0.25		
K5	0.64	6.81	0.40		
K6	0.71	7.17	0.51		
EM → AKIS	0.85	10.46	0.72	KABUL H1	
OD → AKIS	0.77	10.01	0.59	KABUL H2	
ZK → AKIS	0.64	9.04	0.41	KABUL H3	
AKIS → KACIS	0.66	6.47	0.44	KABUL H4	

Modelin uyum ölçüleri incelendiğinde, RMSEA=,058; NFI=,96; NNFI=,97; CFI=,98; GFI=,93; AGFI=,90 değerleri saptanmıştır. Bu değerler iyi uyuma işaret etmektedir. Ayrıca ki kare değerinin (x^2) serbestlik derecesine (df) bölünmesiyle ($108,67/61= 1,78$) bulunan oranın iki veya altında olması, modelin iyi uyum iyiliğine sahip olduğunu (Şimşek, 2007) göstermektedir (Tablo 6).

Tablo 6: Modelin Uyum Ölçütleri

UYUM ÖLÇÜTLERİ	MODELİN UYUM ÖLÇÜTLERİ
RMSEA	0.058
NFI	0.96
NNFI	0.97
CFI	0.98
GFI	0.93
AGFI	0.90

AGFI (Uyarlanmış uyum iyiliği indeksi- Adjusted Goodness-of-Fit-Index), **CFI** (Uyum iyiliği indeksi- Goodness-of-Fit-Index), **NFI** (Normlandırılmış uyum indeksi- Normed Fit Index), **NNFI** (Normlandırılmamış uyum indeksi- Nonormed Fit Index), **RMSEA** (Yaklaşık artık kareler ortalamasının kare kökü- Root Mean Square Error of Approximation)

TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bu çalışmanın amacı, sırtçantalı olarak tanımlanan gezginlerin yaşadıkları akış deneyiminin kaçış deneyimlerini etkileyip etkilemediğinin belirlenmesidir. Araştırma sonucuna göre, sırtçantalıların akış deneyimleri kaçış deneyimlerini pozitif ve güçlü yönde etkilediği ortaya çıkmıştır. Önerilen teorik model iyi uyum endeksleri üretmiş, akış kuramının kaçış deneyimine adapte edilebilirliği kanıtlanmıştır.

Çalışmada, akış deneyimini ağırlıklı olarak eğlence/merak faktörünün açıkladığı belirlenmiştir. Bunu da sırasıyla odaklanılmış dikkat ve zamanın kaybolması faktörleri takip etmektedir. Sırtçantalılarda akış deneyimi ağırlıklı olarak eğlence/merak ile açıklanması mümkündür. Zira sırtçantalılar kendilerini gezgin olarak tanımlamaktadır (Richards & Wilson, 2003). Nitekim faktörü oluşturan ifadeler ağırlıklı olarak seyahat etmeye duyulan merak ve seyahat etmekten keyif alınmasına yöneliktir. Bu, kavramın hem merak duygusunun sırtçantalıların temel motivasyonu olması (Cao, 2013; Dayour vd., 2016; Larsen vd., 2011; Reichel vd., 2009), hem de keyif ile birlikte ele alındığında haz duygusu ile birlikte gerçekleşmektedir (Csikszentmihalyi, 1990). Ayrıca seyahat etmenin özünde yer alan merak, aslında eğlenceli eylem/aktivitelerin de merak edilmesi olarak da değerlendirilebilir. Ancak yine de mevcut çalışmada akış deneyiminde merak/eğlence boyutu içerisinde merak daha yoğundur. Nitekim kişi, merak ettiği bir konuda daha yoğun akış deneyimi yaşayacaktır. Benzer şekilde sırtçantalılar da merak temelli seyahat deneyimleri sürecinde akış yaşamaktadır.

Akış deneyimi kavramının ikinci boyutu odaklanılmış dikkattir. Odaklanılmış dikkat kişinin tüm zihni ve dikkati ile birlikte kendini eyleme vermesi olarak açıklanmaktadır (Csikszentmihalyi, 1975). Sırtçantalılar için

eylemin kendisi seyahat süreci ve etkinliklere kendini kaptırmasıdır. Boyutta yer alan ifadeler incelendiğinde de özellikle zihnin ve dikkatin gezdiği yere verilmesi ifadesi ağırlıklıdır. Dolayısıyla kişinin akış deneyimi içerisinde kendi zihnini ve dikkatini odaklaması önemlidir. Kişi seyahat esnasında zihnini, dikkatini bozacak hiçbir uyarana yönlendirmemekte ve seyahat eylemine odaklanmaktadır. Zira sırtçantalıların seyahatlerinin ağırlıklı olarak farklı kültürleri öğrenme motivasyonuna sahip olması da göz önüne alınmalıdır. Ancak, seyahat esnasında etkinliklere kendini kaptırması odaklanmış dikkat faktöründeki diğer ifadeler kadar yüksek değildir. Bu noktada kişinin seyahat esnasında karşılaştığı etkinliklere katılmayabileceği de düşünülmelidir.

Mevcut çalışmada elde edilen bulgular ile zaman baskısının ortadan kalkmasının akış deneyimini arttırdığını belirten Hoffman & Novak (1996) ile örtüşmektedir. Ancak bu boyut akış deneyimini en düşük düzeyde açıklamaktadır. Her ne kadar kişinin eylem esnasında zaman hissi kaybolursa da aslında zaman algısının hiçbir zaman kaybolmadığı da düşünülmelidir. Zira sırtçantalıların etkinliklere yoğun şekilde katılmadıkları düşünüldüğünde, bu kişiler zaman algılarını kaybettirecek bir yoğunlukta deneyim yaşamayabilirler. Ayrıca zaman algısı, belli bir programı yetiştirme telaşında olan kişiler için aslında kaybolmamaktadır. Her ne kadar sırtçantalıların esnek de olsa bir plan dahilinde seyahat ettikleri düşünüldüğünde, zaman algısı tamamen kaybolmamaktadır.

Mevcut çalışmada kaçış kavramını sırasıyla kişinin gerçek dünyadan uzaklaşması, kendini farklı dünyada hissetmesi ve gündelik hayatını unutmaya başlaması açıklamaktadır. Her ne kadar Cohen (1979) kaçışı gündelik rutinden uzaklaşmak olarak tanımlamışsa da sırtçantalılar için kaçış, gerçek dünyadan uzaklaşmaktır. Burada, kişinin gündelik rutin hayatından uzaklaşması ile gerçek hayatından uzaklaşması birbirinden ayrı olarak değerlendirilmelidir. Nitekim kişi gündelik bir rutininden uzaklaştığında, aslında kendi gerçek dünyasından uzaklaşmayabilir. Ziyaret edilen yerlerin kişinin rutin hayatının içindeki bir gerçeğin olmaması bu durumu açıklayabilir. Kendi yaşadığı yerden uzaklaşması ve yeni kültürler ile tanışması, kendini farklı bir dünyada hissetmesine neden olabilir. Kişinin kendini farklı bir zamanda ve farklı biri olarak hissetmesi ise kaçışı en düşük düzeylerde açıklamaktadır. Kişinin ziyaret ettiği ülkenin, kendi yaşadığı ülkeden farklı bir zaman boyutunu yaşayabilir. Ancak bahsedilen zaman boyutu ile ülkelerin coğrafi konumları nedeniyle yaşanan saat farklılıkları kastedilmemektedir. Ziyaret edilen ülkenin gelişmişlik ve kalkınmışlık düzeyleri ile birlikte fiziki çevre koşulları ve sosyal yapısının ülkenin gündelik yaşamına yansımaları kişinin kendini farklı hissetmesini etkileyebilmektedir. Ayrıca, kişinin zaman baskısının üzerinden kalkması ile birlikte kişi zaman algısını yitirebilir ve farklı bir zamanda hissedebilir. Son olarak sırtçantalıların seyahat motivasyonları içerisinde kendini tanıması (Pearce & Foster, 2007) ve seyahat ederek kendinden de kaçtığı düşünüldüğünde, kendini tanıma olanağı bulabilmekte veya farklı biri olarak hayal edebilmektedir.

İnsan ruhunun özünün deneyimlerden oluştuğu ve Iso-Ahola (1982)'nin de belirttiği üzere seyahatin de psikolojik bir deneyim olduğu düşünüldüğünde, Pine & Gilmore (1999) insanların kaçış deneyimi içerisinde özel bir yere gittikleri ve oradaki etkinliklere katıldıklarını belirtmektedir. Bu anlamda insanlar kaçış deneyimi içerisinde aslında *yapmak istediklerini* gerçekleştirmektedir (Pine & Gilmore, 1999). Nitekim, akış deneyiminin ototelik yapısı ve istek barındırması nedeniyle (Csikszentmihalyi, 1975) kişide kaçışa neden olmasını açıklayabilmektedir. Diğer yandan Groudis & Pederson (2010) sarmalama özelliği nedeniyle akış deneyiminin estetik ve kaçış deneyimine uygun olduğunu belirtirken, Pine & Gilmore (1999) estetik deneyimde katılımın pasif olduğunu vurgulamaktadır. Dolayısıyla sırtçantalıların hem seyahat etkinliğine aktif katılım sağlaması hem de seyahate sarmalanmaları nedeniyle akış-kaçış deneyimi yaşamaktadır. Ancak, yine de akış deneyiminin kaçış deneyimine etkisinde farklı etkenlerin olup olmadığı bilinmemektedir. Örneğin, kaçış deneyimi benzerinde, *bir yerde olmayı istemeyi* açıklayan estetik deneyiminin de (Pine & Gilmore, 1999) kaçış deneyimini etkileyip etkilemediği değerlendirilmelidir.

Çalışmada ayrıca, sırtçantalıların genel yaş ortalaması 26 olarak saptanmıştır. Elde edilen bu bulgu, literatür ile benzerlik göstermektedir (Panyadee & Wetpasit, 2018; Jensen & Hjalager, 2018). Nitekim Sorenson (2003) sırtçantalıların çoğunlukla 18-33 yaş arasında olduğunu ve bunlar arasında da yoğunluğun 22-27 yaş arasında olduğunu belirtmiştir. Bu da çoğunun ilk sırtçantalı geziye katılmadan önce eğitimlerini tamamladığını ve hatta birkaç yıl bir işte çalıştıklarını göstermektedir (Sorenson, 2003). Okul bittikten sonrasında ve işe başlamadan öncesindeki dönem için sırtçantalılar geziyi eğitimin üzerine koyarak kariyer için bakış açısını geliştirmektedir. Hatta özgeçmiş değerlendirmede seyahat sürecince edinilen deneyim ile birlikte işverenlerin aradığı özelliklerin de edinilmesi yönünde önemli görülmektedir (O'Reilly, 2006).

SINIRLILIKLAR

Çalışmanın birtakım sınırlılıklarını vardır. Bunlardan biri ve belki de en önemlisi, çalışmanın örneklemini oluşturan kitlenin kendini sırtçantalı olarak tanımlamış olmasına rağmen, bu tanımın literatür ile eşleşip eşleşmediğinin bilinmemesidir. Söz konusu kişiler SIRTÇANTALI adlı bir platform oluşturmalarına rağmen, literatürdeki tanım ile örtüşüp örtüşmediği bilinmemektedir. İkincisi, çalışma nicel bir çalışmadır. Kavramın daha net şekilde tanımlanmadığı ve motivasyonlarının net şekilde ortaya konulamadığı bir konuda nicel araştırma yapmak, sadece belli değişkenlerin incelenmesine olanak sağlaması nedeniyle, çalışmayı sınırlandırmaktadır. Ayrıca, örneklemin seyahate çıkma sıklığı ve tercih ettiği bölgelerin gerekçeleri bilinmemektedir. Bu anlamda benzer kültürleri mi yoksa farklı kültürleri mi tercih ettikleri ve bunun da deneyimin özellikle “öğrenme” boyutu ile ilişkisi ortaya çıkarılabilir. Nitekim, seyahat etmek ağırlıklı olarak öğrenme deneyiminin gerçekleştirilmesine yönelik olarak

düşünülmektedir. Diğer bir sınırlılık ise Reichel vd. (2009) tarafından da sınırlılık olarak belirtilen ex-post-facto durumu olmasıdır. Diğer bir ifadeyle kişilerin geçmiş deneyimlerine yönelik sorular sorulmuştur. Bu nedenle algı ve deneyime yönelik yanılsamalar olabilir.

GELECEK ÇALIŞMALARA ÖNERİLER

Çalışmanın gelecekte benzer konuda yapılacak diğer çalışmalar için önerileri yer almaktadır. Bunlardan biri nitel araştırma yöntemleri ile kavramın özellikle motivasyon ve gerekçelerinin araştırılmasıdır. Bu sayede her ne kadar Batılı sırtçantalıların motivasyonlarına yönelik bilgilere sahip olursa da doğu kültürlerinde bu yönde araştırmalar halen daha kısırdır. Diğer yandan Maoz (2007) çalışmasında ülkede yaşayan halkın Batılı olarak tanımlansa bile, ülkenin konumunun Ortadoğu'da bulunması nedeniyle aslında sırtçantalıların Doğulu veya Batılı olarak ayrıştırılamayacağıının da eleştirisini yapmaktadır. Ayrıca, sırtçantalıların elde ettikleri deneyimlerin ne yönde olduğunun da incelenmesi önerilmektedir. Gelecekteki çalışanlarda deneyim ile araştırma arasındaki zaman farkının da dikkate alınarak deneyim esnasında konunun incelenmesi önemlidir.

KAYNAKÇA

Adkins, B. & Grant, E. (2007). Backpackers as a community of strangers: The interaction order of an online backpacker notice board. *Qualitative Sociology Review*, 3(2), 188-200.

Berlyne, D. E. (1965). *Structure and direction in thinking*. New York: Wiley.

Bradt, H. (1995). Better to travel cheaply?.*The Independent on Sunday magazine* (February) 12, 49-50.

Cao, Q. (2013). *East Asian backpacker tourists' motivations for participating in backpacking*. Long Beach: California State University.

Chen, K. C., Yen, D. C., Hung, S.-Y. &Huang, A. H. (2008). An exploratory study of the selection of communication media: the relationship between flow and communication outcomes. *Decision Support Systems*, 45, 822-832.

Cohen, S. (2010). Searching for escape, authenticity and identity: experiences of life style travellers. M. Morgan, P. Lugosi ve J. R. B. Ritchie (Ed.), *The Tourism and Leisure Experience: Consumer and Managerial Perspectives* içinde (ss. 27-42). Bristol: Channel View Publications.

Cohen, E. (1979). A phenomenology of tourist experiences. *Sociology*, 13(2), 179-201.

Cohen, E. (2003). Backpacking: Diversity and change. *Journal of Tourism and Cultural Change*, 1(2), 95-110.

Combey, A.L. & Lee, H.B. (1992). *A first course in factor analysis*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.

Csikszentmihalyi, M. (1975). *Beyond boredom and anxiety*. USA: Jossey-Bass Publishers.

Csikszentmihalyi, M. (1990). Flow: The psychology of optimal experience, http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:https://www.ode.state.or.us/opportunities/grants/nclb/title_i/a_basicprograms/schoolimprovement/transformat ion7flow.pdf.(Erişim Tarihi: 02.05.2018).

Dayour, F., Adongo, C. A. & Taale, F. (2016). Determinants of backpackers' expenditure. *Tourism Management Perspectives*, 17, 36-43.

Franklin, A. (2003). *Tourism: An introduction*. USA: Sage Publications.

Fornerino, M., Helme-Guizon, A., & De Gaudemaris, C. (2005). L'immersion dans Uneexperince de consommation versune echelle de mesure. *10éme Journées de Recherche en Marketing de Bourgogne*, 9-10 Octobre.

Gruodis, K. & Pederson, K. (2010). *Escaping reality into flow, flow with four realms of web-based virtual experience* (Yayımlanmamış Master Tezi), Aalborg University, Tourism.

Hampton, M. P. (1998). Backpackers tourism and economic development. *Annals of Tourism Research*, 25(3), 639-660.

Harman, S. (2012). *Sırtçantalı turistlerin seyahat motivasyonları ve ilgilenimleri: İstanbul'a gelen sırtçantalı turistler üzerine bir araştırma*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı.

Harman, S., Çakıcı, A. C. & Akatay, A. (2013). İstanbul'a gelen sırtçantalı turistlerin seyahat motivasyonları üzerine bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 25, 267-300.

Hoffman, D. L. & Novak, T. P. (1996). Marketing in hypermedia computer-mediated environments: Conceptual foundations. *Journal of Marketing*, 60(3), 50-68.

Hsu, J. L., Wang, T. C.-T. & Huang, P. Y.-H. (2014). Motivations for the first time and repeat backpackers in Shanghai. *Tourism Management Perspectives*, 12, 57-61.

Iso-Ahola, S. (1982). Towards a social psychology of recreational travel. *LeisureStudies*, 2, 45-56.

İslamoğlu, H. (2011). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. İstanbul: Beta.

Jensen, J. M. & Hjalager, A.-M. (2018). Travel motivations of first-time, repeat, and serial backpackers. *Tourism and Hospitality Research*, in press, 1-13.

Jurowski, C. (2009). An examination of the four realms of tourism experience theory. *International CHRIE Conference-Refereed Track* (p. 23).

Kwak, K. T., Choi, S. K., & Lee, B. G. (2014). SNS flow, SNS self-disclosure and post hoc interpersonal relations change: Focused on Korean Facebook user. *Computer in Human Behavior*, 31, 294-304.

Kerry, E. (2013). *Backpacker selves in a hostel: discourse, identity and existential authenticity*, (Yayımlanmamış Master Tezi) Louisiana State University Department of Geography and Anthropology.

Larsen, S., Ogaard, T. & Brun, W. (2011). Backpackers and mainstreamers, realities and myths. *Annals of Tourism Research*, 38(2), 690-707.

Lorcu, F. (2015). *Örneklerle veri analizi SPSS uygulamalı*. Ankara: Detay Yayıncılık.

MacCallum, R.C., Widaman, K.F., Zhang, S., & Hong, S. (1999). Sample size in factor analysis. *Psychological Methods*, 4(1), 84-99.

Majstorovic, V., Stankov, U. ve Stojanov, S. (2013). The presence of backpacking tourism in Europe, *Turizam*, 17(4), 145-154.

Malone, T. W. (1981). Toward a theory of intrinsically motivating instruction. *Cognitive Science*, 4, 333-369.

Maoz, D. (2007). Backpackers' motivations, the role of culture and nationality. *Annals of Tourism Research*, 34(1), 122-140.

Muzaini, H. (2006). Backpacking Southeast Asia, strategies of looking local. *Annals of Tourism Research*, 33(1), 144-161.

Nakamura, J. & Csikszentmihalyi, M. (2009). The concept of flow. C. R. Snyder & S. J. Lopez (Eds.) *Oxford Handbook of Positive Psychology* içinde (ss. 89-105) USA: Oxford University Press.

Novak, T. P., Hoffman, D. L. & Yung, Y.-F. (2000). Measuring the customer experience in online environments: A structural modeling approach. *Marketing Science*, Winter, 22-42.

Olalı, H. & Timur, A. (1988). *Turizm ekonomisi*, İzmir: Ofis Ticaret Matbaacılık.

O'Reilly, C. C. (2006). From drifter to gap year tourist, mainstreaming backpacker travel. *Annals of Tourism Research*, 33(4), 998-1017.

Oh, H., Fiore, A. M. & Jeoung, M. (2007). Measuring experience economy concepts: Tourism applications. *Journal of Travel Research*, 46, 119-132.

Pace, S. (2004). A grounded theory of the flow experiences of web users. *International Journal of Human-Computer Studies*, 60, 327-363.

Panyadee, T. & Wetprasit, P. (2018). Gap year tourists' motivation and travel pattern in Thailand. *Journal of International Studies*, 8(2), 28-52.

Park, M., Oh, H. & Park, J. (2010). Measuring the experience economy of film festival participants. *International Journal of Tourism Sciences*, 10(2), 35-54.

Pearce, P. L. & Foster, F. (2007). A university of travel": Backpacker learning. *Tourism Management*, 28, 1285-1298.

Pine, J. P. & Gilmore, J. H. (1998). Welcome to the experience economy. *Harvard Business Review*, July-August, 97-105.

Pine, J. P. & Gilmore, J. H. (1999). *The experience economy, work is theatre & every business a stage*. USA: Harvard Business School Press.

Radder, L. & Han, X. (2015). An examination of the museum experience based on Pine and Gilmore's experience economy realms. *The Journal of Applied Business Research*, 31(2), 455-470.

Reichel, A., Fuchs, G. & Uriely, N. (2009). Israeli backpackers, The role of destination choice. *Annals of Tourism Research*, 36(2), 222-246.

Richards, G. & Wilson, J. (2003). Today's youth travelers, tomorrow's global nomads., *Summary Report for the International Student Travel Confederation and the Association of Tourism and Leisure Education*, International Student Travel Confederation, Amsterdam.

Sorensen, A. (2003). Backpacker ethnography. *Annals of Tourism Research*, 30(4), 847-867.

Şimşek, Ö. F. (2007). *Yapısal eşitlik modellemesine giriş temel ilkeler ve Lisrel uygulamaları*. Ankara: Ekinoks.

Teas, J. (1988). I'm studying monkeys; what do you do? – youth and travel in Nepal. *Kroeber Anthropological Society Papers*, 67-68, 42-54.

Usta, Ö. (2002). *Genel turizm*. İzmir: Anadolu Matbaacılık.

Uriely, N., Yonay, Y. & Simchai, D. (2002). Backpacking experiences. A type and form analysis. *Journal of Tourism Research*, 29(2), 520-538.

Voiskounsky, A.E., Mitina, O.V. & Avetisova, A.A. (2004). Playing online games: Flow experience. *Psychology Journal*, 2(3), 259-281.